وێناندنی کۆکۆژی جوولەکە لە شیعریەتی ئەدمۆند یابێس
و
دوو راڤەی ژاک دێریدا و ئیمانوێل لێڤیناس

دوو دەقی ئەدمۆن یابێس:

رووناکی زەریا

و. لە فەرەنسییەوە بۆ سوێدی: مەریا ترۆتزیک
و. لە سوێدییەوە: هەندرێن

ئەگەر تۆ کتێب بسووتێنی، لە بڵێسەکانەوە بە رووی نائامادە بووندا خۆی ئاوەڵا دەکاتەوە؛ ئەگەر تۆ کتێب بخنکێنی ئەو بە شەپۆڵ خۆی لوولدەدا؛ ئەگەر تۆ کتێب لە گۆڕ بنێی ئەو پرسەی سارا خامۆش دەکا؛ لەبۆیە هەموو پەیڤێک ئاوێکی پاکی لە گوناح پاکژ بوونەوەیە.

لە درەختێکی دایساودا زەوی هاووێنەیەکی ئاسمانە لە میوە.

ئەوە پەیوەندی بەوەیە کە چیتر نەبی، لە دڵەوە لەوەی کە هەیە تاکوو بەسەر کۆسپەی هەقیقەتەوە هەڵکشێ.

مرۆڤ و سرووشت سێبەر و ژیان دەگۆڕنەوە.

گەردوونی سێبەرەکان لە گەردوونی چاوی راکێشراوی چەمێکی تیژڕەوی گەردوونە.

ئەستێرەیەکی مردوو ئاگایی شەوە.

نائامادەبوون، ئەوکاتە بێکۆتایی بوونەوەرەکان فامدەکا.

چاو، لە پێوانەی خوڵقێنەردا، مەمکێکی زەبەلاحە.
جیهان بۆ نیگا منداڵێکە کە شیری مەمکی دەداتێ.

لە هیچ فرسەتێکدا خانوو لەمپەر نەبوو.
کەڤر کۆڤانە؛
ڤاپیپەکی لە ئاوەز.

خۆت لادە لە تێکەڵاوکردنی رووخسار و سیمایەکان.
رووخسار هێمایە؛ سیمایە، قەدەرە.

باڵندەی دەریا، نەورەسی زەریا، ئۆقیانووس بەهاری خۆی هەیە.

کتێب، دەبا مرۆ بە خۆشییەوە دانی پێدا بنێ، زیاتر لە کۆکردنەوەی بەڵگەنامە نزیکترە تا لە چامەی داستانی.

وتوێژی لم و کەڤر

1.

جیهانی کەڤرەکان بەردی تاشراوی جیهانی دیوارەکانە؛ جیهانێکی رەش بە بوێرییەوە بەناو رووناکییدا وەر بوو.
جیهانی تونێلگەل لەوێدا سکەکان لۆچەکانن.
ئێمەش ، ژانە دوو قاتەکانمان، بەسەر بەدییە دڵرەقەکانمانەوە خلۆر دەکەینەوە.

("ئێمە خلۆر دەبینەوە"، رێب زولێ وتی، "وەلێ کێ مەزەندەی پێچکەکانمان دەکا کاتێ ئەوان ئێمە دەبینن دەڕۆین؟
کاتێ جوولەکە لە نوێژەکەیدا لەسەر پەنجەی پێی هەڵدەستێتێەوە تاکوو یەکسەر بەرەو خوارەوە بچەمێتەوە، ئەمەش چونکە ئەو خۆی دایە دەست رێگایەک کە پێچکەی بڕواداری ئەو دەبێتە یەکایەتییەک لەگەڵیدا.")

سبەینێ رۆژی کەڤر پێدەگا.

من سەفەرەکەم دەستپێدەکەم.

2.

- شایەدحاڵی کاتی من. کات لاجانگی سپی بە من بەخشی. -
من سپییەتی ئاڵتوونم. ئاڵتوون کە شاراوەیە شین هەڵدەگەڕێ با- گەنجایەتی منە.

-گەنجایەتی لە مندا هەڵدەکا ، لێ من بە روویدا هەڵدەکاڵێم. من لە زارۆکاتەیەتی زوودا پیرم

- شایەدحاڵی فێرکارییەکانی من. تۆ کەڤری قەڵایەکان و ئەو پەیکەرە دیقەتدارەی. تۆ کەڤری پرد و بەربەستەکانی.

- ئەز تۆوی هەتاوم کە ئاسمان چاندی.

- ئەز دوور لە لێوەکانمەوە ، دەستەکانم ژیام. پەیڤی من بن زەمینییە. لێ قرچۆکی لەشم لە ئەڤیندا یان لە جەنگدا ئاگر دەئافرێنێ.

- ئەز بۆ نائامادەیی، سەرچاوەکانی باران دەپەیڤم. پەیڤی من مەزنە توانایە.

- ئەز گرێدانێکی نەبزواوم، دیلێکی مەودام
ئەز بنی زەریایەکی فەرامۆشکراوم. ئەز خەونی مەیاڵی ئەو ئاوە ماندووەم.
ئاسمان لمی لەناو قژیەتی.

- ئەز چاوم لەناو زەریایەکی بە بێ بن یان ئاسمان، بۆ ناوەکەی سنووردارە.
- ئەز زەریا دوای زەریام، شەپۆڵ لە شەپۆڵ پچڕاوە.--------
--ئەز تەنکە هەوری وێنەییم.

- لەوێدا کەڤر خۆی دەداتە دوای کەڤر و لمیش بۆ لم ئەز ئەو خەڵاتە زووەم.

ئەز لە بەردەم بەفردا، لەبەردەم گیادا کەڤرم لێ لە نزیک دەنکە لمدا بە ڕێگای ---------
هەتاو و خوێ و بە ڕێگای با- وە.

- تۆ بۆ بەڵگەی ئێمە کەڤری و بەڵگەکەش ئێمە هەتا دەگاتە ئەو سەرچاوانە دابەش دەکا.-

(هەردوو شیعرە، لە کۆشیعری " Yael"، 1964، وەرگیراوە)

****

ئەدمۆن یابێس

نووسینی: ژاک دێریدا/Jacques Derrida-
و. لە فەرەنسییەوە بۆ سوێدی: ئاریس فیۆریتۆس/Aris Fioretos
و. لە سوێدییەوە بۆ کوردی: هەندرێن

لە 1963 دا (ئەز مێژووەکە تۆمار دەکەم) "کتێبی پرسیارەکان"م وەک سندووقێکی چکۆڵە کردەوە _ لە چاپخانەیەکی بچووکدا چاپکراوە _. ئەو سندووقە چکۆڵەیە جووڵەیەکی بوێرانە یان خەیاڵاوی بوو بە دژی گالیمارد_نووسەری کتێبەکە بۆ من نەناسراو بوو.

بۆ ئەوەی لەوێدا ئەو نەگوتراوە _ واتا ئەو زیاترین چەپێنراوانە، زیاترین ئاشنایە، یەکجار نزیک و ناسراوە، زیاترین چاوەڕوانییە بدۆزییەوە _ بۆ ئەوەی لە پێشڕا بەر لەوەی کات تەلارێکی هێماهەڵگر بئافرێنێ ئەو سندووقە چکۆڵەیە پێشکەشکراوە بدینینەوە.

کەواتە سندووقێکی چکۆڵە، لە چەشنە کەرەسەیەک، کراوە/داخراو، بێ بن زەنگین ئاڵتوون درەختێکی گران گۆڕێکی داخراو داوەتکردنی ئەشکەوتێکی هێماهەڵگرانە ژانی زایەندەیەکی راخراو پەنهانییەکی پیرۆز ناو دەمی سەردابێکی داخراو قووڵایی ئاسمان دەقێکی نهێنی درزێک نووسینێکی پیرۆز هەناسەیەکی روحانی رووشاو قاڵکردنەوەی شێوەی ماددەیەکی زەرد رۆچوو لە زەوی هەناسەدان سارایەکی زیندووە.

پرسیار لەمەڕ نووسین _ کە هێشتا باو نەبوو، کە هێشتا ناونیشانەکانی نەبوو، گۆڤارەکانی نەبوو، ریزبەندییەکانی نەبوو، نرخی پارەی نەگۆڕا بوو، جوولەی دەمە نائومێدەکەیی و رەفتارە بە زۆرەکییەکەی نەبوو؛ لەوێدا من بە دیداری ئەو کتێبە گەیشتم، پێشتر کۆکرابۆوە، رەمەکیانە بیر لێکراوە، بوێر، لە پێشڕا لە هەر گەردیلەیەکی کتێبەکەدا مەترسی لە پێش دا بوو. لە گشتایەتی و هەموو جارێکش لەو کۆپلە چڕکراوەی ئاقیق و دوعای ئەو کتێبە کۆنینە بێ تەمەنە رادەمام. لێ ئەو کۆپلە چڕە بریقەدارە زیاتر خۆی حەشار دەدا، تەنیا بە رێگای تریفەوە دەگەشایەوە و تاکوو ئەو پاشماوە بچووککراوە، ئەو نۆتە زێدە دابەشکراوە، سەخت، ئازاد و رەق، ئەو چنیراوە شفرەدارەی کە لەرزییەوە، لوولدرایەوە، واتا ئەو پەرتەوازەییە مردووە چنراوە، ئەو هەڵدێرە شەق بووە، بدزم.

گشت ئەمانە، کە دەرفەتیان دا بەوە کە لە دەستپێکی رۆژگارەوە بگەڕێنێتەوە کە مرۆ توانی لە ماوەی دە ساڵدا بەشێکی لەوە ببات _ بەڵێ، ئێستا ماوەی دە ساڵ _، گشت ئەمانە مانەوە، جارێکی تر پارێزتنی، لە پەراوێزی ئەو بەشە ئەدەبییە گڕگرتووە ناوەندە نەبینراوەی: کە گشت ئەو شتانەی کە خۆیان بە رووی ئەو هەڕەشە مەترسیدارە و کۆششە بێ سنوورەوە ئاوەڵا دەکەنەوە.

پاشان ئەوانە هیچی "لە بەرهەمی ئەو ئەدەبە هاوچەرخە"دا نییە، کە مرۆ دەتوانێ بڵێ، بە جۆرێک شێوەی خەملیووە کە پێشتر لە دەقی ئەدمۆن یابێس دا لە هیچ شوێنێکدا هاوێنەی نییە. هەندێک، یەکجار کەمێک، ئەو سندووقە چکۆڵەم ناسییەوە و کە لە تەنیشتەوە خۆی تاڵانکردووە.

یابێس خۆی، کە هەموو کەس دەزانێ، جوولەکە نییە.

ناسنامەی جوولەکە _ تەواو بڕوای بە خۆی هەیە کە تاکوو بۆ لێپرسینەوە ملکەچی دەق بێ، تاکوو ئەو ئامۆژگاری بکا کە لە بەرانبەر ئەو ناسنامەیەدا وەڵامبداتەوە و خودی خۆی لە پەیوەدنی لەگەڵ "مەرجی جوولەکە"دا بناسێنێ _ ئەو جۆرە ناسنامەیە لە نووسینی **یابیس** دا ***شوێنێک بەدیناکا.***

به لای کەمییەوە ئەو شتانەی من مەزەندەم دەکرد کە من دەمتوانی ئەو ناسنامەیە بیخوێنمەوە کە لە شەقبووندا دەستپێدەکا و ئەو بە دیار کەوتنە بە لێبووردنەوە رەتدەکاتەوە، بۆ ئەوەی بەو گواستنەوە رازی بێ، راگوازینێکی پێشتر کە بە تەواوی هی ئەو نەبوو. بەمجۆرە دەقێکی تایبەتمەند لە زەبر و زەنگ کە چیتر لە کۆکردنەوە باوەکاندا نەیتوانی خۆی لەگەڵ خۆیدا ببەستێتەوە.

لەو ***خەیاڵاندنەدا***، کە لەو ژینگەیەی یابێس رێگا بە رابین/قەشەکان دەدا بەرەو رووی هەڵشاخێن، ئەو لەوێدا رێبەری رستە/مانایەکانیان دەکا و بە زۆریش ناوەکانیان دەسەپێنێ، هەروا مرۆ دەبێ گەلێکی ناسراو، بەشێک یان پەرتەوازەیی کە ***دیاسپۆرەکەیان*** بخوێنێتەوە (دەشێ _ ئەگەر رێگەم بدەن بەو جۆرە وەریبگێڕم _ کوکردنەوەی نەتەوایەتی ئاینی جوولەکە، دونیایی و رادیکالیەتەکانە) رەنگە ئەمەش یەکەم و ئاسانترین برینەکەیان بێ.
لەوێدا جوولەکە لێکگرێدەرێن، دەپێچرێنەوە، دەدەپۆشرێن و خەتەنە دەکرێن.

یابێس جارێکی تر دەیکاتەوە و لێدەگەڕێ خوێنی لەبەر بڕوات.

ئاقیقەکە لەسەر نینۆکەیە.

1973/1972

¤¤¤¤¤¤¤¤¤¤¤¤¤

ئەدمۆن یابێس

نووسینی:Emmanuel Levinas-/-ئیٚمانویٚل لیٚڤیناس (*)
و. لە فەرەنسییەوە: ئاریس فیوریٚتۆس/ Aris Fioretos
و. لە سویٚدییەوە بۆ کوردی: هەندریٚن

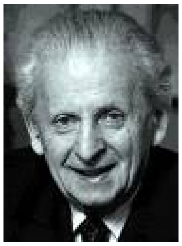

1– داخۆ راستە کە شاعیرێک شوێنێک دەتەنێتەوە؟ داخۆ ئەو (شاعیر) ئەو کەسە نییە کە بە مانای زۆر تایبەتی واتاکە – ***شوێنەکەی لە دەست دەچێ***، بە تایبەتییش ئەوە کۆتایی پێدێ کە لەو شوێنەدا نیشمەن بێ و بۆیە هەر خۆی ئاوەلاییەکە لەو شوێنەی کە لەوێدا وێدەچێ هێشتا تەنکی(دوو دیو) یان بۆشایی – هەروەک شەو یان رادەی دەنگی بوونەوەرەکان – بێ–بنییە، یان پایەکی بەرز، ئاسمانێک کە دەشێ لەوێ بێ،
"سەیلومنیتێت"ێک یان "سێلێستیتێت/لێکۆلینەوەی شێوەی ئاسمان"ێک بێ (ئەگەر مرۆ بتوانێ ئەو چەشنە بنیاتنانە نوێیانە بەکار بهێنێ)؟ بێ–بنی یان بەرزایی، کە بە واتای یابێس – لەوێدا هەموو ناوەکییەکان بە هۆی دوو کەرتکردنی هەواوە خۆیان بە تاڵ دەکەنەوە، کە زیاتر رووە دەرەوەییەکەیەتی تا دەرەکییەکەی، لە نزیک کاکڵەکەیەک؛ کە هەروەک ئەوە هەناسەدانێکی مرۆڤانە بێ لە هانکە هانک زیاتر نەبێ، هەروەک ئەو گێرانەوە شیعرییە لە نزیک ئەو هەناسەدانە قووڵە کۆتاییەدا هەناسە سوارییەکەی تێپەڕاندبێ، لە تەک ئەو ئیلهامەی کە نووشتانەوەی هەموو شتەکانە لە زیندانەوە، کاکڵەی هەبوونایەتی – یان ئەو بان بوونەی /ترانسێندێنسانەی – کە لە هاودۆستی مرۆڤانە زیاتر پێویستییەکی تری نییە. یابێس دەڵێ، "من لە ئاخاوتن زیاتر هیچی تر نیم"، "من پێویستیم بە رووخسارێک هەیە"ئەو ئاوەلاکردنەوەیە بە رێگای ئەوەی کە رستە سازییە رازییبووەکانی دەمێننەوە و هەروەک پەیڤەکانیش ئاوەلا دەکاتەوە نێوان تێزەکانی یابێس بەرهەمدەهێنێ، ئەمەش نەک تاکوو ئەوانە واتایەکی نهێنی هەڕاج دەکەن، بەڵکوو تاکوو ئەوانە بە پەرتەوازەییەوە بناڵێنن و رستە و پیتەکانیان ورد و خاش بن و لە ئاسمانێکدا بێ–شوێنی ئازاد بکەن کە ئەو ئاسمانە تەواو بێ چاوەدێرییە، چەشنە ئاقارێکی ئەتۆمی بێ وێنە، بێ خەیاڵ، بێ پێوانە و بێ ئەندێشە ئامێز بۆ سێرەگرتنێکی بەرین کۆدەکاتەوە، بێ ئاقارێکی ژێر رکێفی خوا – سەیری ئەوە بکە ئەوەی واملێدەکا بێژم کە هیچ شوێنێک لە بەرهەمی یابێس جێنیشین نییە. سەبارەت بە خۆشمەوە من خۆم لە بەرانبەر دەقەکانییەوە دەبینمەوە و ئەوە لە یاد دەکەم کە ئەو خۆی نووسینێکی وەک بابەت بۆ نووسین هەیە (هەروەک ئەو شوێنە دڵنیایە جارێک بۆ بابەت بێ کە هێشتا زامنی ئەوە بکا کە دەکرێ بەردەوام لەو جۆرە نووسینانەدا دەستەبەری بکەی)؛ من ئەوە لە یاد دەکەم کە یابێس بەشی خۆی لە جیهان و لە تەوژمە کولتوورییە جیهانییەکاندا هەبێ.

2– ئەو ئاوەلاکردنەوە لە فەزایەک – ئاوەلاکردنەوەیەک لە پەیڤینە شکۆدارە – کە دەمامکدارانە ئیلهامێکی خودگەراییانەی بەخشی خۆی نمایشکرد (تا ئەو رادەیەی ئیلهام بەخش بوو کە ئەوەی پەیڤی خۆی وەک رستەیەکی دەسکەنەکراو دەردەبڕێ: یان لە

*Dieu*نێوان رستەی وەرگیراوی ناو کەوانە یان پێشتر وتراو یان وتەیەکی پچڕاوی لە "ئەو وتی" یان "وتی ئەو") و وشەی باڵا دەبێ، وەک وشەی "چاو" یان نووسی وەک ("چاوێک") دەستگیر دەبێ. "تۆ دەزانی"، ئەو دەڵێ، "کە دوا خاڵی کتێب چاوێکە، کە ئەو چاوە بە بێ پێڵوە؟" لەو ئاوەڵاکردنەوەیەدا ئەوە لە بیرکردنەوەیەکی راستدا باس لە پەنا بردن بۆ وشەیەکی کۆنی شۆخیانەی ئابڕوو بەر ناکا، بەڵکوو باس لە دەربڕینێک دەکا – بەر لە هەر سەرەتایەک کە دەکرێ بە یاد بێتەوە – لەوێدا خوا دەبیسرێ. لوولدان لە زیندانێک کە بەخشینێکە بۆ چاوێکی بێ پێڵو، لێ لە "مەیلێک کە دەبینرێ" لەوێدا هەرچەندە یابێس وشەی "قانوون" دێنێتەوە پێشەوە: پەردە لەسەر هەڵماڵین، بە بێ داکۆکیکردن، بە رووی خولیایەک کە دەربڕینە زێدەڕۆیەکەی ناچار کردنە. گەلۆ ئەمە لای "پاسەوانی ئیسرائیل" خولیایەکی "بە بێ خەو" نییە؟ بەهەمە حاڵ لێرەدا لە بەرهەمی یابێس دا قۆناخێکی جوولەکەیی هەیە؛ ئەز دەخوازم بێژم قۆناخی هێما مرۆڤانەییەکانی ئەو. پێویستە ئایەت/پاسەلمی 139 بهێنینەوە، کە لە کتێبی پیرۆزی جوولەکە (تالمود) دا بە شێوەیەکی سەیر پوخت کراوەتەوە، لەوێدا (ئادەم) لە دوو رووخساردا؛ سەرێک – رووخسارێکی تەواو– بە بێ کێڵگەی سێبەرێک، بە بێ سێبەر کە تانەلێدان یان رێگای دەرچوونێکە، بە بێ شیانی دابڕانێک لەگەڵ ئەو خوایەدا، تەنانەت بە رێگای هەڵبژاردنی ئەو خراپەیەدا، دروستکراوە؟

تاراوگەی ئاینی جوولەکە و سەرگەردانی لای یابێس؟ تاوتۆکردنێک لەوە یان ئەو خاڵە لە نەریتی جوولەکەدا کە ئەویشی پێکا؟ دەشێ. ئەوەیە بابەتەکان. ئەوانە کەمتر سەرکەوتنی شاعیرەکان پێکدەهێنن. لە کن یابێس دا ئەوانەی کە هێشتا خۆیان لوولدەدەن لەو وڕێنانەوە سەرچاوە هەڵدەگرن کە ئەو بە " کتێبی سەرەگێژەی شوێن" ناودێریان دەکا.

1972/1973

¤¤¤¤¤¤¤¤¤¤¤¤¤¤¤¤¤¤

سەرچاوە: گۆڤاری، . *Kris*، ژمارە 38، 1989

سەرنجێکی کورت:

شایەنی باسە گۆڤاری ناوبراو ئەم ژمارەی خۆی بۆ خوێندنەوەجیهانی فەیلەسووفی بە رەگەز جوولەکەی فەرەنسی ئێمانوێل لێڤیناس و دەق و لێکۆڵینەوە لەسەر شاعیری سەرنجکێشی فەرەنسی بە رەگەز جوولەکە ئەدمۆند یابێس تەرخانکردووە. ئێمەش بە هۆی بەهای ئەو شاعیرە و خوێندەنەوەکان، لە ژمارەی رابردووی "رامان"دا لەگەڵ خوێندنەوەکەی ماوریس بلانشۆ دا دوو کۆپلە شیعری یابێسمان پێشکەش کردن. ئەمجارەش جارێکی تر، بۆ زیاتر زانیاری بەخشین بە خوێنەری ئەزیز، هەردوو خوێندنەوەی دێریدا و لیڤیناس لەسەر ئەزموونی شیعری یابێس، وێڕای چەند کۆپلە شیعری دیکەی ئەو شاعیرە پێشکەشی خوێنەرانی کورد دەکەین. لێرەدا دەمەوێ ئەوەش رابگەیەنم، کە رەنگە ئەو دەقەی کورتەی دێریدا و لیڤیناس بە زمانی کوردی ئاسان بنوێنن، وەلێ دەقە سویدییەکەی، بە هۆی زمانە تووناوتوونەکانی ئەو دوو فەیلەسووفە و ئەو چەمکگەلە فەلسەفی و هێما مێژوویی و تەورات ئامێزانەی کە ئەو فەیلەسووفانە جومگەی دەقەکانیان پێدەچننەوە، بە کوردی کردنیان زۆر سەخت بوون. هەر بۆیە وەک دەبینن، تەنانەت بۆ زمانی سویدیش، شێوازی رستنە داڕشتنەکانی هەردوو دەق، لە هەندێ کۆپلەدا، ئاسایی نیین. لەبۆیە بە هۆی ئەوەی کە وشەکانی ئەو دوو دەقە وەک لاولاوێکی لێکئاڵاو تێکچڕژاون، وەرگێڕانیان ئاسان نەبوون. هیوادارم خوێنەر بتوانێ لەو شێوە زمانە چێژ وەرگرێ. هاوکاتیش پێویستە بێژین، کە گەردوون و خەمە شیعرییەکانی یابێس و خوێندنەوەی ئەو دوو فەیلەسووفە بە رەگەز جوولەکە بۆ مرۆی کورد مایەی تێهزرینە. چونکە مرۆ دەتوانێ لە میانەی ئەو دەقە دانسقانەی یابێس و راڤەکارییەکانی ئەو فەیلەسووفانەوە کۆستی ئەنفال و برینەکانی کوردی بە یاد بێتەوە. لێرەوە دەکرێ بە کوردیکردنی ئەو ئەزموونە لە وێناکردنی کوکوژیی جوولەکەکان لە لایەن شاعیر و رۆناکبیری جوولەکەوە ببنە وروژاندنی ئاگایی شاعیر و رۆناکبیری کورد.
ماوەتەوە بێژم، من لەبەر تۆکمەکردنی ئەو بابەتە بە پێویستم زانی چەند کۆپلەیەکی تریش لە شیعرە ناسکەکانی ئەدمۆند یابێس لەگەڵ راڤەکاندا پێشکەشکی خوێنەری کورد بکەم. هەرچەند کە مرۆ پێ دەنێتە ناو گەردوونی شیعرەکانی ئەو شاعیرەوە، بە جۆرێک مەست دەبێ، کە دەرچوون لەو گەردوونە فەرامۆش دەکا.

هەڵبەتە، لە پەراوێزی وتاری "پچڕاند" و دوو دەقی یابێس دا، کە بەر لە هەفتەیەک لە "دەنگەکان"دا بڵاومانکردەوە، گوتمان ئێدمۆن یابیس شاعیرێکی جوولەکەی فەرەنسی زمانە و بە یەکێک لە شاعیرە ناسراو و دانسقەکانی دوای جەنگی جیهانی ناسراوە. یابێس لە 17 ئەپریلی 1912 لە قاهیرە لە دایکبووە و لە 2ی ژەنیوەریی، لە پارییس کۆچی دوایی کردووە. لە ساڵی 1956 دا لە کاتی شەڕی شوێسدا لە قاهیرەوە ئاوەرەی فەرەنسا بوو. هەر زوو بووە برادەری سووریالیستەکانی پاریس، بەڵام نەبوو ئەندامی ئەوان. شایەنی باسە یابێس لە شیعرەکانیدا بە شێوەیەکی سەرنجکیش بیرۆکە موستیک/سۆفیگەرایی ئایینی جوولەکە مشتوماڵ دەکا. کۆشیعری ئاوەڵای "کتێبی پرسیارەکان"، یەکێکە لە ئەزموونە شیعرە نەوازەکانی شاعیر. (و. کوردی)

(*) ئێمانوێل لێڤیناس له ساڵی 1906-1995، یەکێکە لە نموونەی فەیلەسووفە سەرنجکێشەکانی زانستگای "ئێکۆلا نۆرمالا"ی فەرەنسی و هەر لە 1943 و 1944 دا لەو زانستگایەدا بەڕێوەبەر بووە. پاشانیش له زانستگای سۆربۆن و نانتێرێ له کۆتای شەست و حەفتەکاندا وانه بێژ بووە. لە ناساندنی فینۆمینۆلۆگی هورسل و هایدگەردا رۆڵێکی دیاری هەبوو و پاشان ئاراستەی تیۆری خۆی گرتۆتەبەر. لێڤیناس خاوەن کتێبگەلێکی فەلسەفی بەهادارە. لێرەدا تەنیا ئەوەندە لەسەر ئەو فەیلەسووفە بلێین، کە چەمکگەلێکی وەک "ئەویتر"، "رووخسار" بەرانبەر رووخساری ئەویتر"، "شوێنپێ"، "بەرپرسیاری ئێتیکی لەبەرانەر ئەویتر، " ئازادی میوانداریی" و...تاد، کۆڵەکەی گەردوونی فەلسەفەی لێڤیناس پێکدەهێنن. (و. کوردی)

* هەڵبەتە هەم وتاری "پچڕاندن" و هەمیش ئەم دوو وتارە لە گۆڤاری "رامان" بڵاوبوونەتەوە.